

Pioniersscholen als motor voor een nieuw en inclusief onderwijssysteem

Advies Voorontwerp van besluit van de Vlaamse Regering over tijdelijke projecten met pioniersscholen in het kader van de evolutie naar meer kwalitatief en inclusiever onderwijs

Datum van publicatie: 13 april 2026

NOOZO vzw | info@noozo.be | 02 274 00 31 | www.noozo.be
Vooruitgangstraat 323 bus 7, 1030 Brussel
Ondernemingsnr. 0778291475 | RPR Brussel

Advies

Adviesvraag: Voorontwerp van besluit van de Vlaamse Regering over tijdelijke projecten met pioniersscholen in het kader van de evolutie naar meer kwalitatief en inclusiever onderwijs

Advies op vraag van: Zuhail Demir, Vlaams minister van Onderwijs, Justitie en Werk

Ontvangst adviesvraag: 16 maart 2026

Contactpersonen: Bram Bogaerts | bram@noozo.be
Tom Stoffelen | tom@noozo.be
Veronique Deblon | veronique@noozo.be

Inhoudsopgave

1	Samenvatting	5
2	Situering	11
2.1	Doelstelling	11
2.2	Organisatie en opschaling	13
2.3	Ondersteuning en budget	13
2.4	Evaluatie	13
2.5	Afwijkingen van de regelgeving	14
	Organisatie en samenwerking	14
	Leerlingenbegeleiding en leersteun	15
	Vestigingsplaatsen	15
	Programmatie en rationalisatie	15
	Certificering	15
	Leerlingenvervoer	16
	Personeel	16
3	Overgang naar inclusiever onderwijs	16
4	Vijf kerngebieden	18
4.1	Functioneren van een multidisciplinair team	18
4.2	Toewerken naar minder labeling	20
4.3	Werken aan een evidence-informed en meer inclusieve leeromgeving	23
	Inclusieve schoolcultuur en -organisatie als fundament	25
4.4	Aanbod gewoon en buitengewoon onderwijs	27
4.5	Samenwerking met Welzijn en Werk	31
5	Opzet en organisatie	32
5.1	Omvang en tijdspad	33
	Dubbel olievlekprincipe	34
	Beleidsvoerend vermogen	34
6	Afwijkingen van de regelgeving	35
6.1	Organisatie en samenwerking	35
	Gezamenlijke lesbijwoning	36
	Geïntegreerde klassenraad	37

Gegevensdeling	38
6.2 Leerlingenbegeleiding en leersteun.....	39
6.3 Speciale onderwijsleermiddelen	40
6.4 Programmatie en rationalisatie	41
6.5 Certificering	42
6.6 Voorzie regelluwte voor buitenschoolse therapie ...	44
7 Begeleiding en opvolging	47
8 Evaluatie	48
9 Eindnoten.....	50

1 Samenvatting

De Vlaamse Regering wil tegen 2040 evolueren naar inclusiever onderwijs. Als eerste stap zetten ze **een proeftuin met pioniersscholen** op. Vanaf het schooljaar 2026-2027 kunnen scholen voor gewoon en buitengewoon onderwijs samenwerken. Ze doen dit samen met leersteuncentra en CLB's (centrum voor leerlingenbegeleiding). Het doel is om stap voor stap te groeien naar scholen voor iedereen, waar inclusie centraal staat.

Het kader voor de pioniersscholen zal worden vastgelegd in een besluit van de Vlaamse regering. Het bepaalt:

- wat de doelstellingen zijn,
- hoe de scholen samenwerken,
- de mogelijke afwijkingen van de bestaande regelgeving,
- hoe scholen een aanvraag kunnen doen en hoe dit zal toegekend worden.

Overgang naar inclusiever onderwijs

De huidige hervorming strookt niet volledig met onze kijk op inclusie vanuit het mensenrechtenperspectief. Voor NOOZO moet er **één inclusief onderwijssysteem** komen waar alle kinderen en jongeren samen kwaliteitsvol onderwijs krijgen in scholen voor iedereen.

- ✓ Stimuleer één schoolcultuur voor alle leerlingen. Ontwikkel vernieuwende organisatiemodellen die verder gaan dan samenwerking binnen een campusmodel. Vermijd aparte systemen binnen dezelfde school. Laat alle leerlingen samen leren binnen één pedagogisch project.
- ✓ Positioneer pioniersscholen expliciet als motor voor systeemverandering richting het einddoel van één inclusief onderwijssysteem. Geef maximale ruimte om te experimenteren en vernieuwen.

Vijf kerngebieden

De tijdelijke projecten focussen op vijf kerngebieden. Zo verzamelen beleidsmakers inzichten voor de toekomst.

Multidisciplinaire teams: Personeelsleden van gewoon en buitengewoon onderwijs, CLB's en leersteuncentra werken samen. Ze vormen één team binnen de school.

- ✓ Zorg dat het CLB onafhankelijk en neutraal kan blijven werken. Laat het CLB nog steeds de rol van betrouwbare bondgenoot van leerlingen en ouders opnemen.
- ✓ Veranker de actieve en gelijkwaardige participatie van leerlingen en hun ouders in het multidisciplinair overleg en tijdens de schoolloopbaan.

Minder labeling: Leerlingen kunnen ondersteuning krijgen zonder een formeel GC-verslag (verslag dat toegang geeft tot het gemeenschappelijk curriculum of gewone leerprogramma). Zo kunnen scholen sneller en flexibeler inspelen op specifieke onderwijsbehoeften en ondersteuningsnoden.

- ✓ Schaf de verplichte IAC- en OV4-verslagen af als toegangspoort tot ondersteuning binnen pioniersscholen. Maak ondersteuning expliciet mogelijk zonder voorafgaande formele attestering of diagnose voor alle leerlingen. Monitor daarbij of deze afwijking zorgt voor een groter aantal leerlingen met een individueel aangepast curriculum en stuur bij als dit het geval is.

Inclusieve leeromgeving: Scholen werken met evidence-informed of bewezen didactiek en een kennisrijk curriculum. Ze hebben hoge verwachtingen voor alle leerlingen.

- ✓ Erken een inclusieve schoolcultuur en -organisatie als fundament van de transitie naar inclusief onderwijs. Stimuleer en ondersteun de ontwikkeling van een gedeelde visie en gedragen waarden rond inclusie binnen elk schoolteam.

Gezamenlijk aanbod: Scholen verkennen hoe ze aanbod van buitengewoon onderwijs in een gewone school kunnen organiseren

(of omgekeerd). Zo leren leerlingen met en zonder specifieke onderwijsbehoeften samen.

- ✓ Garandeer dat campusscholen effectief leiden tot gedeelde leertrajecten. Beperk inclusie niet tot fysieke nabijheid in een school. Organiseer maximale gezamenlijke lestijd zodat leerlingen met en zonder specifieke onderwijsbehoeften het merendeel van de tijd samen leren.

Samenwerking met Welzijn en Werk: Scholen experimenteren met partnerschappen. Ze werken samen met welzijnsorganisaties en de arbeidsmarkt om zo tot een volledige ondersteuning van de leerling te komen.

- ✓ Behoud het recht van leerlingen en ouders om met eigen therapeuten te werken.

Opzet en organisatie

De mogelijke vormen van samenwerking tussen scholen voor gewoon en buitengewoon onderwijs bieden zijn erg open. Zo ontstaat het risico dat in sommige pioniersscholen vooral leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften les volgen.

- ✓ Garandeer een evenwichtige verhouding tussen gewoon en buitengewoon onderwijs in de pioniersscholen, gericht op een leerlingmix die een weerspiegeling vormt van de samenleving.

Afwijkingen van de regelgeving

De projecten zijn tijdelijk en duren drie tot vijf jaar. Dat roept vragen op voor leerlingen die starten in een pioniersschool. Kunnen zij daarna verder in hetzelfde systeem tot ze afstuderen?

- ✓ Garandeer dat leerlingen hun volledige schoolloopbaan binnen hetzelfde systeem kunnen afronden en vermijd plotse systeemwissels.

- ✓ Informeer leerlingen en hun ouders over praktijken van gegevensdeling, wie welke informatie heeft en hun recht op verzet.

NOOZO vindt het positief dat leerondersteuners flexibel ingezet worden. Tegelijk mag ondersteuning geen kwestie van interne keuzes worden.

- ✓ Garandeer dat elke leerling recht heeft op gepaste ondersteuning en redelijke aanpassingen. Dit moet losstaan van interne prioritering binnen schoolteams.

Het is opvallend dat er binnen het huidige kader zo weinig experimenteerruimte wordt voorzien voor **speciale onderwijsleermiddelen**. Net die ruimte is essentieel om innovatieve oplossingen te testen.

- ✓ Voorzie meer experimenteerruimte voor speciale onderwijsleermiddelen binnen pioniersscholen.

NOOZO vindt het vreemd dat er een onderscheid blijft gemaakt worden in de benadering van leerlingen met eenzelfde **IAC-verslag**, louter op basis van hun administratieve inschrijving in het gewoon of buitengewoon onderwijs.

- ✓ Geef leerlingen in een pioniersschool hetzelfde inschrijvingsrecht en dezelfde mogelijkheden om een diploma te halen (studiebekrachtiging). Dit moet losstaan van hun administratieve inschrijving in het gewoon of buitengewoon onderwijs.
- ✓ Laat pioniersscholen experimenteren met aangepaste evaluatievormen, zoals portfolio's en erkenning van verworven competenties (EVC).

Soms hebben leerlingen nood aan extra hulp die de school of het centrum voor leerlingenbegeleiding (CLB) niet bieden. De plaats waar de leerling in een pioniersschool is ingeschreven, in het gewoon of in het buitengewoon onderwijs, heeft mogelijk gevolgen voor **buitenschoolse therapie**.

- ✓ Garandeer gelijke toegang tot buitenschoolse therapie, ongeacht de inschrijvingsstatus van de leerling in het gewoon of buitengewoon onderwijs.

Begeleiding en opvolging

NOOZO vindt een evidence-informed aanpak erg waardevol. Maar als het kader en begeleiding voornamelijk focust op didactiek, gedrag en een kennisrijk curriculum, kan dit ook erg beperkend werken. Zo een benadering dreigt het onderwijs te reduceren tot wat meetbaar is. Verder kan dit ook leiden tot onderwaardering van **ervaringskennis**, met name die van leerlingen en hun ouders.

- ✓ Hanteer binnen het tijdelijk consortium een brede invulling van evidence-informed werken. Beperk het kader niet tot didactiek, gedrag en een kennisrijk curriculum, maar integreer ook indicatoren rond welbevinden, participatie en het gevoel van erbij horen.
- ✓ Erken ervaringskennis als volwaardige expertise. Waardeer systematisch de inzichten van leerlingen en ouders over drempels, ondersteuningsnoden en werkzame praktijken. Zorg ervoor dat hun stem een vast onderdeel vormt van begeleiding, opvolging en evaluatie.

Evaluatie

NOOZO vindt dat evaluatie verder moet gaan dan een analyse van organisatie en samenwerking, klasmanagement en onderwijskwaliteit. Ze moet ook expliciet nagaan of **het recht op inclusie, de participatie en de ondersteuning van leerlingen** met specifieke onderwijsbehoeften en ondersteuningsnoden daadwerkelijk gerealiseerd worden. In het **expertenpanel** is ook de stem van leerlingen en ouders onmisbaar.

- ✓ Beperk evaluatie niet tot organisatie, samenwerking en onderwijskwaliteit. Meet expliciet of leerlingen toegang hebben tot inclusie, participatie en passende ondersteuning.

- ✓ Neem de stem van leerlingen en hun ouders mee in het expertenpanel. Zorg voor volwaardige vertegenwoordiging en erken hun ervaringskennis als essentieel onderdeel van de evaluatie.

2 Situering

De Vlaamse Regering heeft de ambitie om **tegen 2040** te evolueren naar een meer **inclusief onderwijssysteem**. Als concrete stap zetten ze een proeftuin met pioniersscholen op. Vanaf het schooljaar 2026-2027 krijgen scholen voor gewoon en buitengewoon onderwijs de mogelijkheid om samen met CLB's en leersteuncentra pioniersscholen op te zetten. Deze samenwerkingsverbanden hebben als doel om stapsgewijs te evolueren naar scholen voor iedereen, waarin inclusie centraal staat.

Pioniersscholen zijn **tijdelijke projecten**. Ze bestaan uit een vernieuwende samenwerking tussen scholen voor gewoon en buitengewoon onderwijs. Zij zullen hun werking op elkaar afstemmen, door bijvoorbeeld delen van hun lessen samen te organiseren. Ook het CLB en een leersteuncentrum zullen daar sterk bij betrokken worden. Het doel is om een leeromgeving te realiseren waar meer leerlingen (met en zonder specifieke onderwijsbehoeften) samen kunnen leren.

Het voorontwerp van besluit van de Vlaamse Regering (OBVR) over de pioniersscholen legt het kader vast voor deze initiatieven.ⁱ Het bepaalt:

- wat de doelstellingen zijn,
- hoe de scholen samenwerken,
- de mogelijke afwijkingen van de bestaande regelgeving,
- hoe scholen een aanvraag kunnen doen en hoe dit zal toegekend worden.

2.1 Doelstelling

De pioniersscholen zijn scholen waar er nieuwe zaken uitgeprobeerd mogen worden. Ze dienen als **praktijkgerichte experimenteerruimtes**. Tijdens deze projecten onderzoeken ze:

- Hoe scholen kunnen evolueren naar kwalitatieve en inclusieve leeromgevingen: wat is er nodig om goed onderwijs te geven aan iedereen? En hoe zorgen we ervoor dat alle leerlingen mee kunnen doen?
- Wat goed werkt om tot inclusief onderwijs te komen (hefbomen).
- Welke uitdagingen en belemmeringen er weggewerkt moeten komen om tot scholen voor iedereen te komen.

De ervaringen en geleerde lessen uit deze proeftuinen kunnen bijdragen aan een evolutie naar een sterker en inclusiever onderwijssysteem.

De tijdelijke projecten focussen op vijf kerngebieden. Zo krijgen beleidsmakers inzichten voor toekomstig beleid:

- **Multidisciplinaire teams:** Personeelsleden van gewoon en buitengewoon onderwijs, CLB's en leersteuncentra werken samen. Ze vormen één team binnen de school.
- **Minder labeling:** Leerlingen kunnen ondersteuning krijgen zonder een formeel GC-verslag (gemeenschappelijk curriculum). Zo kunnen scholen sneller en flexibeler inspelen op specifieke onderwijsbehoeften en ondersteuningsnoden.
- **Inclusieve leeromgeving:** Scholen werken met evidence-informed of bewezen didactiek en een kennisrijk curriculum. Ze hebben hoge verwachtingen voor alle leerlingen.
- **Gezamenlijk aanbod:** Scholen verkennen hoe ze aanbod van buitengewoon onderwijs in een gewone school kunnen organiseren (of omgekeerd). Zo leren leerlingen met en zonder specifieke onderwijsbehoeften samen.
- **Samenwerking met Welzijn en Werk:** Scholen experimenteren met partnerschappen. Ze werken samen met welzijnsorganisaties en de arbeidsmarkt om zo tot een volledige ondersteuning van de leerling te komen.

2.2 Organisatie en opschaling

Elke pioniersschool bestaat uit **maximaal vijf scholen** (minstens één gewone school en één buitengewone school), aangevuld met partners zoals CLB's, leersteuncentra en/of welzijnsorganisaties. Dit gebeurt met het oog op een geïntegreerde aanpak.

Concreet worden **drie oproepen tot kandidaatstelling** georganiseerd. Die zijn telkens gekoppeld aan een start in de schooljaren 2026-2027, 2027-2028 en 2028-2029.

De uitrol gebeurt volgens een dubbel olievlekprincipe. Dit betekent dat het project op 2 manieren zal groeien en uitbreiden.

- **Geleidelijke instroom: stap voor stap meer scholen**
In 2027-2028, 2028-2029 en 2029-2030 kunnen elk schooljaar bijkomende projecten starten. Elk jaar komen er maximaal 50 projecten bij. Zo wordt de aanpak geleidelijk uitgebreid.
- **Expertisedeling: scholen helpen elkaar**
Pioniersscholen met 3 jaar ervaring nemen een actieve rol op in lerende netwerken. Daar delen ze hun kennis met andere scholen. Zo ondersteunen ze andere scholen bij hun eerste stappen naar inclusiever onderwijs.

2.3 Ondersteuning en budget

Per pioniersschool wordt een **jaarlijkse financiering** voorzien van maximaal 260.000 euro. Dat budget dient om de projecten te ontwikkelen, uit te voeren en opvolgen.

De leersteuncentra begeleiden de pioniersscholen. Een tijdelijk consortium (of samenwerkingsverband) zorgt voor goede ondersteuning van de pioniersscholen en kennisdeling.

2.4 Evaluatie

Er wordt **een expertenpanel** aangesteld dat de projecten evalueert. Zij waken over kwaliteit, bouwen kennis op en kijken welke succesvolle werkwijzen andere scholen kunnen overnemen.

2.5 Afwijkingen van de regelgeving

In het kader van de tijdelijke projecten met pioniersscholen wordt afgeweken van diverse onderwijsreglementeringen. Voor de pioniersscholen gelden dus andere regels dan normaal. De afwijkingen zijn onderverdeeld in acht gebieden:

- organisatie en samenwerking;
- leerlingenbegeleiding en leersteun;
- speciale onderwijsleermiddelen;
- vestigingsplaatsen;
- programmatie en rationalisatie;
- certificering (welke attesten en diploma's leerlingen kunnen krijgen);
- leerlingenvervoer;
- personeel.

Organisatie en samenwerking

- **Samen les volgen:** Leerlingen kunnen voltijds samen les volgen in een andere school (of vestigingsplaats) dan waar ze officieel zijn ingeschreven. De beperkingen voor deeltijdse lesbijwoning (maximaal halftijds) vervallen hierbij.
- **Flexibele schoolreglementen:** Een pioniersschool kan binnen één instelling verschillende schoolreglementen gebruiken.
- **Geïntegreerde klassenraad:** Personeelsleden van verschillende instellingen (gewoon en buitengewoon onderwijs en leersteuncentra) vormen samen een multidisciplinair team. Zij krijgen stemrecht in de klassenraad van de pioniersschool.
- **Gegevensuitwisseling:** Partners binnen een project mogen gegevens over de onderwijsloopbaan en de inhoud van verslagen (GC, IAC of OV4) uitwisselen. Dat is ook mogelijk wanneer de leerling niet in hun specifieke instelling is ingeschreven.

Leerlingenbegeleiding en leersteun

- **Minder labeling:** Het multidisciplinaire team bepaalt zelf welke ondersteuning leerlingen nodig hebben. Een GC-verslag (gemeenschappelijk curriculum) is geen voorwaarde meer om ondersteuning te krijgen in de fase van uitbreiding van zorg.
- **Taakverdeling:** Scholen en CLB's bepalen zelf welke begeleidingstaken het multidisciplinaire team binnen de school kan opnemen. Ze kiezen daarbij ook wanneer ze externe hulp van het CLB nodig hebben.

Vestigingsplaatsen

- **Flexibele oprichting:** Scholen voor gewoon basisonderwijs en gewoon en buitengewoon secundair onderwijs kunnen via een eenvoudige melding een vestigingsplaats oprichten op elkaars campus. Dit mag ook buiten de eigen of aangrenzende gemeente, zolang het binnen dezelfde onderwijszone of scholengemeenschap valt.

Programmatie en rationalisatie

- **Aanbod afstemmen:** Scholen voor buitengewoon secundair onderwijs (OV3 en OV4) die type 9 aanbieden, kunnen bepaalde structuuronderdelen vrij programmeren om hun aanbod nauwer te laten aansluiten bij de partner voor gewoon onderwijs binnen het project.
- **Genadejaren:** Pioniersscholen die experimenteren met bepaalde opleidingen (zowel types of opleidingsvormen) kunnen beroep doen op genadejaren. Normaalgezien moeten scholen een minimaal aantal leerlingen halen om verdere subsidies te krijgen. Maar pioniersscholen die deze aantallen niet halen, zullen hiervoor geen vermindering van financiering krijgen.

Certificering

- **Gewone diploma's of studiebekrachtiging:** Leerlingen met een IAC-verslag die ingeschreven blijven in het buitengewoon

secundair onderwijs, maar les volgen in het gewoon onderwijs, kunnen het diploma van het gewoon onderwijs behalen. Dit is dan op voorwaarde dat hun individuele doelen gelijkwaardig zijn aan de reguliere doelen.

Leerlingenvervoer

- **Flexibele inzet:** De pioniersscholen mogen zelf bepalen welke leerlingen gebruik maken van het vervoer. Dit wordt uitgebreid naar leerlingen in het gewoon onderwijs met een IAC- of OV4-verslag die les volgen binnen een gezamenlijk project.
- **Recht op vervoer:** Een leerling behoudt het recht op vervoer naar de dichtstbijzijnde school voor buitengewoon onderwijs die geen pioniersschool is, zelfs als een pioniersschool geografisch dichterbij ligt.

Personeel

- **Inzetbaarheid over instellingen heen:** Personeelsleden kunnen werken in alle scholen die deel uitmaken van het project, ongeacht waar ze officieel zijn aangesteld.
- **Bescherming teamwerking:** Verplichtingen voor herplaatsing van personeelsleden blijven beperkt tot de school zelf, zodat het multidisciplinaire team binnen een school niet verstoord wordt.
- **Aanwezigheid op school:** In het basisonderwijs kan aan personeelsleden gevraagd worden om buiten de normale lessen op school aanwezig te zijn voor overleg en teamwerking. Dit is dan boven op de schoolopdracht, zonder dat de effectieve lestijd stijgt.

3 Overgang naar inclusiever onderwijs

De Vlaamse regering wil evolueren van een onderwijssysteem met twee aparte sporen (gewoon en buitengewoon onderwijs) naar een

systeem dat dit onderscheid overstijgt.ⁱⁱ Tegelijk blijft het principe “gewoon als het kan, buitengewoon als het nodig is” centraal staan en wordt gesteld dat er altijd een aanbod buitengewoon onderwijs blijft bestaan.

NOOZO steunt de stappen naar inclusiever onderwijs, maar we gaan uit van een transitie naar een inclusief onderwijssysteem in lijn met artikel 24 van het VN-Verdrag Handicap.ⁱⁱⁱ De huidige hervorming strookt niet volledig met onze kijk op inclusie vanuit het **mensenrechtenperspectief**, waarbij het systeem zich moet aanpassen zodat elke leerling onderwijskansen krijgt in een inclusieve school.^{iv}

Voor NOOZO moet er **één inclusief onderwijssysteem** komen waar alle kinderen en jongeren samen kwaliteitsvol onderwijs krijgen in scholen voor iedereen. Die scholen moeten een weerspiegeling zijn van de diversiteit in de samenleving.

Pioniersscholen moeten volop ruimte krijgen om te experimenteren en te innoveren in de richting van één inclusief onderwijssysteem als einddoel. Dit houdt in dat zij **werken aan een inclusieve schoolcultuur**. Zij moeten een vernieuwend organisatiemodel ontwikkelen dat verder gaat dan een samenwerking tussen buitengewoon en gewoon onderwijs binnen een campusmodel. Dat betekent: alle kinderen moeten de kans krijgen om samen te leren. Inclusie mag zich niet beperken tussen een aanbod gewoon onderwijs en een parallel aanbod buitengewoon onderwijs op dezelfde school.

In ons advies over scholen voor iedereen pleitten we er daarom ook voor om de term ‘buitengewoon aanbod’ te vervangen door ‘**specifieke aanpak**’. Een specifieke aanpak is een dienst die de school zelf organiseert en waarvoor zij verantwoordelijk is. Het is geen aparte plaats, geen parallel traject en geen vooraf ingevulde structuur. Enkel zo kunnen pioniersscholen model staan voor een transitie naar kwalitatief en inclusief onderwijs.

Aanbevelingen

- ✓ Stimuleer één schoolcultuur voor alle leerlingen. Ontwikkel vernieuwende organisatiemodellen die verder gaan dan samenwerking binnen een campusmodel. Vermijd aparte systemen binnen dezelfde school. Laat alle leerlingen samen leren binnen één pedagogisch project.
- ✓ Positioneer pioniersscholen expliciet als motor voor systeemverandering richting het einddoel van één inclusief onderwijssysteem. Geef maximale ruimte om te experimenteren en vernieuwen.

4 Vijf kerngebieden

4.1 Functioneren van een multidisciplinair team

In het ontwerpbesluit over de pioniersscholen wordt geregeld hoe de multidisciplinaire teams zullen werken:

- Personeelsleden van verschillende samenwerkende instellingen worden flexibel toegewezen aan scholen of vestigingsplaatsen waar samen onderwijs wordt aangeboden.
- Scholen, CLB's en leersteuncentra maken onderling afspraken die de samenwerking structureren en transparant maken.
- Daarnaast worden partnerschappen uitgebouwd met externe actoren, zoals welzijnsorganisaties, zodat leerlingen toegang krijgen tot de ondersteuning waar zij recht op hebben.

NOOZO is tevreden dat de pioniersscholen de nodige **flexibiliteit** krijgen om te experimenteren met de samenstelling en rolverdeling van multidisciplinaire teams. Tegelijk blijft de rol van het CLB onduidelijk. Het CLB neemt soms een interne positie in binnen het team, maar treedt op andere momenten op als externe partner. Dat is bijvoorbeeld het geval bij handelingsgerichte diagnostiek of om samenwerking met welzijnsactoren op te zetten. Deze **rolvermenging** is problematisch. Het CLB moet

onafhankelijk en neutraal zijn. Wanneer het CLB tegelijk deel uitmaakt van het interne schoolteam én optreedt als externe beoordelaar, ontstaat het risico op belangenvermenging. Hierdoor wordt het moeilijk om nog een onafhankelijke en objectieve inschatting te garanderen.

Een mogelijke oplossing is om de verslaggeving toe te vertrouwen aan een ander CLB dan het betrokken CLB dat deel uitmaakt van het multidisciplinair team. Zo kan de noodzakelijke objectiviteit en geloofwaardigheid bij het opstellen van een IAC- of OV4-verslag beter worden gewaarborgd. Daarnaast moet een CLB nog steeds de rol opnemen van **betrouwbare bondgenoot** van leerlingen en hun ouders.

Leerlingen en hun ouders moeten **evenwaardige partners** zijn in het multidisciplinair overleg en doorheen het schooltraject. Slechts één keer verwijst het voorontwerp naar de betrokkenheid van leerlingen en hun ouders. Enkel bij de fase van uitbreiding van zorg en bij ondersteuning van leerlingen met een IAC-verslag of OV4-verslag voorziet de minister inbreng van leerlingen en hun ouders. Nergens staat omschreven wat die betrokkenheid precies inhoudt.

De rol van leerlingen en hun ouders mag zich niet beperken tot louter geïnformeerd worden. Zij hebben unieke ervaringskennis. Zij weten wat werkt, wat niet werkt en onder welke voorwaarden zijzelf of hun kinderen kunnen groeien. Ervaringskennis is onmisbaar bij alle ondersteuningstrajecten, in alle fasen van het zorgcontinuüm en niet alleen bij een IAC-verslag of OV4-verslag. Leerlingen en hun ouders moeten systematisch betrokken worden bij overlegmomenten en daadwerkelijk inspraak en medebeslissingsrecht krijgen over hun traject.

Het multidisciplinair schoolteam moet zich verhouden tot **het bredere netwerk** rond het kind. Voor veel kinderen en jongeren met een handicap is het multidisciplinair schoolteam slechts een deel van een ruimer geheel van ondersteuning, waaronder therapeuten, coaches, persoonlijke assistenten, psychiater en

thuisbegeleidingsdiensten. Hun expertise en opgebouwde vertrouwensrelaties vormen een belangrijke meerwaarde. Het is daarom noodzakelijk dat deze externe partners betrokken worden bij het overleg als dat wenselijk is, met behoud van de regierol voor leerlingen en ouders.

Beleidsaanbevelingen

- ✓ Zorg dat het CLB onafhankelijk en neutraal kan blijven werken. Laat het CLB nog steeds de rol van betrouwbare bondgenoot van leerlingen en ouders opnemen.
- ✓ Veranker de actieve en gelijkwaardige participatie van leerlingen en hun ouders in het multidisciplinair overleg en tijdens de schoolloopbaan.
- ✓ Stimuleer systematische samenwerking met externe ondersteuning en waarborg daarbij de regierol van ouders.

4.2 Toewerken naar minder labeling

Met de opstart van pioniersscholen worden eerste stappen gezet om leerlingen minder te labelen. Multidisciplinaire teams bepalen zelf **welke ondersteuning er nodig is** voor leerkrachten, het team en leerlingen (zowel als groep als voor individuele leerlingen). Dit kunnen ze zonder voorafgaande opmaak van een GC-verslag. Voor een IAC- of OV4-traject blijft een verslag vereist.

De expertise uit het buitengewoon onderwijs openstellen is een positieve vooruitgang. Net als het feit dat een diagnose geen noodzakelijke voorwaarde meer is voor gepaste ondersteuning binnen een GC-traject. NOOZO stelt wel met verbijstering vast dat in de pioniersscholen nog steeds een **verslag** nodig zal zijn om een IAC- of OV4-traject te volgen. Hiermee wordt de regelluwte binnen de pioniersscholen onvoldoende benut om deze ondersteuning ook zonder verslag mogelijk te maken. Bovendien duikt hiermee het risico op dat het behoud van een verslag onbedoeld zal leiden tot een toename van IAC-trajecten. Het systeem blijft scholen in die richting duwen wanneer een verslag

blijft gelden als een toegangsticket tot bepaalde vormen van ondersteuning.

Het VN-Verdrag Handicap stelt ondubbelzinnig dat het recht op inclusief onderwijs veronderstelt dat ondersteuning georganiseerd wordt op basis van specifieke onderwijsbehoeften en ondersteuningsnoden, en niet afhankelijk is van een medische diagnose.^v In algemene commentaar 4 verduidelijkt het VN-Comité dat staten moeten evolueren naar systemen waarin ondersteuning flexibel, tijdig en contextgericht wordt ingezet.^{vi} Dit zou moeten leiden tot een duidelijke verschuiving van labelgestuurde toegang tot ondersteuning naar een systeem dat vertrekt vanuit **wat leerlingen nodig hebben** om te participeren en te leren.

Beeldvorming blijft uiteraard essentieel om te komen tot biopsychosociale verklaringen voor problemen. **Diagnostiek** kan ondersteunend zijn aan de beeldvorming, maar vormt dan geen voorafgaande voorwaarde voor toegang tot ondersteuning. Deze benadering sluit aan bij handelingsgerichte diagnostiek en brede beeldvorming, waarbij de focus ligt op het begrijpen van ondersteuningsbehoeften in hun context, eerder dan op het toekennen van classificerende labels.

Vanuit dat perspectief is het essentieel dat het multidisciplinair team in pioniersscholen de ruimte krijgt om **verantwoordelijkheid** op te nemen om maatregelen te bepalen en uit te voeren, in nauwe afstemming met leerlingen en ouders. Het team mag dus niet structureel afhankelijk blijven van externe diagnostische trajecten en formele attestering.

De huidige koppeling van ondersteuning aan formele diagnostiek houdt het bestaande systeem in stand en ondermijnt het **potentieel** van pioniersscholen als motor voor systeemvernieuwing. Het risico bestaat dat op deze manier hardnekkige knelpunten zoals lange wachttijden, ongelijke toegang tot diagnostiek en het risico op overdiagnosticering blijven bestaan. Ondersteuning komt hierdoor vaak pas op gang na een administratief en tijdrovend traject, wat haaks staat op het

principe van vroegtijdig, gericht en systematisch preventief handelen.

Vasthouden aan verslaggeving als toegangspoort tot ondersteuning blijft leerlingen en ouders dwingen om een formeel diagnostisch traject te doorlopen, met blijvende risico's op wachtlijsten, medicalisering, strategisch labelen en uitsluiting. Het behoud van IAC- en OV4-verslagen zorgt ervoor dat deze ongelijkheden zich doorzetten binnen de pioniersscholen, terwijl net deze projecten bedoeld zijn om drempels weg te werken.

De huidige regeling creëert ook spanningen over de rol van het multidisciplinair team. Enerzijds wordt verwacht dat het multidisciplinair team **autonoom en handelingsgericht** werkt. Anderzijds blijft het afhankelijk van externe diagnostiek en formele procedures. Dit bemoeilijkt het eigenaarschap van het team en vertraagt de besluitvorming. Daardoor gaan kansen op preventieve en gepaste ondersteuning verloren.

Door vast te houden aan verslaggeving bestaat het risico dat het experiment van de pioniersscholen minder lessen zal opleveren voor toekomstig beleid. Als deze scholen te weinig verschillen met het bestaande systeem, leveren ze niet genoeg informatie om de overstap naar een inclusief onderwijssysteem te maken.

Schaf daarom in pioniersscholen niet alleen het GC-verslag af, maar ook het OV4- en IAC-verslag, en maak ondersteuning expliciet mogelijk voor alle leerlingen zonder voorafgaande formele attestering. Monitor daarbij of deze afwijking zorgt voor een groter aantal leerlingen met een individueel aangepast curriculum en stuur bij als dit het geval is. Creëer een kader waarin multidisciplinaire teams, in partnerschap met leerlingen en ouders, op basis van brede beeldvorming en interne handelingsgerichte diagnostiek autonoom kunnen beslissen over de aard en intensiteit van ondersteuning.

Aanbevelingen

- ✓ Schaf de verplichte IAC- en OV4-verslagen af als toegangspoort tot ondersteuning binnen pioniersscholen. Maak ondersteuning expliciet mogelijk zonder voorafgaande formele attestering of diagnose voor alle leerlingen. Monitor daarbij of deze afwijking zorgt voor een groter aantal leerlingen met een individueel aangepast curriculum en stuur bij als dit het geval is.
- ✓ Geef pioniersscholen voldoende ruimte om te vernieuwen en een inclusief alternatief te ontwikkelen en te testen zonder voorafgaande verslagen, attestering of diagnose. Besteed handelingsgerichte diagnostiek niet extern uit, maar integreer het als een systematische en doelgerichte manier van kijken en werken binnen het multidisciplinair team.
- ✓ Focus bij inschaling op specifieke onderwijsbehoeften en ondersteuningsnoden en niet op labels en medische diagnoses. Verduidelijk hoe de pioniersscholen deze ruimte moeten voorzien, zolang er nog geen alternatief kader voor inschaling en financiering beschikbaar is.
- ✓ Verminder de focus op individuele maatregelen en versterk zoveel als mogelijk structurele aanpassingen via universeel ontwerp en basiszorg op klas- en schoolniveau. Professionaliseer al het onderwijspersoneel op vlak van universeel ontwerp in het onderwijs en in handelingsgericht werken.

4.3 Werken aan een evidence-informed en meer inclusieve leeromgeving

In het ontwerpbesluit over de pioniersscholen wordt vastgelegd hoe ze aan een evidence-informed en inclusieve leeromgeving moeten werken. Dit gebeurt via verschillende manieren, zoals:

- inzetten op effectieve didactiek, een kennisrijk curriculum en hoge verwachtingen voor alle leerlingen;
- lessen zodanig ontwerpen, zodat zoveel mogelijk leerlingen de gemeenschappelijke doelen bereiken en zelfs excelleren;

- waar nodig inzetten op redelijke aanpassingen, flexibele trajecten of individuele curricula;
- de focus leggen op inclusie van *alle* leerlingen, van leerlingen die sterk presteren tot leerlingen met complexe ondersteuningsnoden;
- in het basisonderwijs extra aandacht hebben voor het kwaliteitsvol en inclusief invoeren van de nieuwe minimumdoelen.

Evidence-informed betekent dat de inrichting van onderwijs gebeurt aan de hand van een combinatie van **wetenschappelijk onderzoek, monitoring en praktijkervaringen**. Vanuit NOOZO waarschuwen we dat niet alleen academisch onderzoek aan de basis mag liggen van een meer inclusieve leeromgeving. Ook praktijkgebaseerd onderzoek en ervaringsdeskundigheid van leerlingen en hun ouders moeten meegenomen worden.

In het kader van het inclusief invoeren van de nieuwe minimumdoelen verwijzen we naar ons eerdere advies over de invoering van **minimumdoelen** in het (buiten-)gewoon basisonderwijs. Minimumdoelen moeten elke leerling ondersteunen in hun ontwikkeling en aansluiten bij individuele behoeften en mogelijkheden. Leerlingen met een individueel aangepast curriculum moeten minimumdoelen blijven nastreven, maar die doelen mogen geen rem zijn op hun persoonlijke leertraject. Met andere woorden: minimumdoelen nastreven mag er niet toe leiden dat een leerling vastzit op een bepaald niveau of geen verdere voortgang kan maken zolang niet alle doelen bereikt zijn.

Aanbevelingen

- ✓ Neem praktijkgebaseerd onderzoek en ervaringsdeskundigheid van leerlingen en hun ouders mee in de implementatie van een evidence-informed leeromgeving.
- ✓ Zorg dat minimumdoelen nastreven er niet toe leidt dat een leerling vastzit op een bepaald niveau of geen verdere voortgang kan maken zolang niet alle doelen bereikt zijn.

Inclusieve schoolcultuur en -organisatie als fundament

NOOZO mist in het ontwerp van het besluit de opdracht dat elke pioniersschool **een inclusieve schoolcultuur en -organisatie** zal moeten ontwikkelen, zoals eerder al werd geadviseerd door de Commissie Inclusief Onderwijs.^{vii} Werk maken van een inclusieve schoolcultuur en -organisatie gaat verder dan het creëren van een evidence-informed en inclusieve leeromgeving alleen.

Een schoolcultuur verwijst naar de **gemeenschappelijke visie, waarden en normen** die gedeeld worden door alle leden van het schoolteam. Een inclusieve schoolcultuur betekent dat iedereen zich welkom, gerespecteerd en volwaardige deelnemer voelt. Dit zou het fundament moeten zijn van een school voor iedereen. Ze vertaalt zich in een sterk gemeenschapsgevoel, gezamenlijke verantwoordelijkheid, samenwerking met ouders en partners. Daarbij gelden **hoge maar realistische verwachtingen** voor alle leerlingen en leerkrachten. Ze bepaalt de 'waarom' die richting geeft aan het 'hoe' en 'wat' van het schoolbeleid en -praktijk. Als inclusie verankerd zit in de cultuur en organisatie, ontstaat een samenhangend geheel waarin een schoolklimaat, processen en leeromgevingen vertrekken vanuit participatie van elke leerling.

Onderzoek toont aan dat zulke fundamenteen niet alleen bijdragen aan gelijke kansen, maar ook leiden tot betere leerprestaties, sterkere sociale ontwikkeling en een groter gevoel van verbondenheid bij alle leerlingen.^{viii}

De **Index voor Inclusie** biedt een concreet en internationaal gebruikt instrument om scholen te ondersteunen in dit proces.^{ix} Het helpt scholen om hun cultuur, beleid en praktijk systematisch in kaart te brengen en verder te ontwikkelen. Dit gebeurt op 3 manieren:

- inclusieve cultuur ontwikkelen,
- inclusief beleid vormgeven,
- inclusieve praktijken realiseren.

De Index maakt duidelijk dat duurzame verandering pas kan slagen als deze drie niveaus elkaar wederzijds ondersteunen en versterken.

De kernidee is dat barrières voor leren en participatie in de omgeving liggen (beleid, organisatie, didactiek, attitudes) en niet bij de leerling zelf. Dit sluit aan bij het sociaal model van het VN-Verdrag Handicap.

Werken aan een inclusieve schoolcultuur en -organisatie veronderstelt dus:

- de school- en leeromgeving in kaart brengen;
- gedeelde waarden en een gedragen visie op inclusie ontwikkelen;
- sterke relaties en verbondenheid uitbouwen;
- een reflectief en samenwerkend team opbouwen;
- actieve participatie van leerlingen en hun ouders (inspraak en partnerschap) realiseren;
- prestaties verhogen op een manier die verbondenheid, respect en wederkerigheid bevordert;
- ondersteunend leiderschap en beleidsvoerend vermogen verhogen.

Aanbevelingen

- ✓ Erken een inclusieve schoolcultuur en -organisatie als fundament van de transitie naar inclusief onderwijs. Stimuleer en ondersteun de ontwikkeling van een gedeelde visie en gedragen waarden rond inclusie binnen elk schoolteam.
- ✓ Hanteer hoge maar realistische verwachtingen voor alle leerlingen en leerkrachten. Stuur aan op het verhogen van leerprestaties op een inclusieve manier, waarbij welbevinden, respect en wederkerigheid centraal staan.
- ✓ Versterk het ondersteunend leiderschap en het beleidsvoerend vermogen van scholen.

- ✓ Stimuleer systematische zelfevaluatie en het doelgericht gebruik van praktische tools en reflectie-instrumenten ter ondersteuning van inclusieve schoolontwikkeling. Moedig pioniersscholen aan om met behulp van instrumenten zoals de Index voor Inclusie de samenhang tussen inclusieve cultuur, beleid en praktijk kritisch te analyseren, gerichte verbeterpunten te formuleren en deze domeinen op elkaar af te stemmen, zodat ze elkaar versterken en bijdragen aan duurzame verandering.
- ✓ Werk aan een inclusieve schoolcultuur en -organisatie door
 - ✓ de school- en leeromgeving in kaart te brengen;
 - ✓ gedeelde waarden en een gedragen visie op inclusie te ontwikkelen;
 - ✓ sterke relaties en verbondenheid uit te bouwen;
 - ✓ een reflectief en samenwerkend team op te bouwen;
 - ✓ actieve participatie van leerlingen en hun ouders (inspraak en partnerschap) te realiseren;
 - ✓ prestaties te verhogen op een manier die verbondenheid, respect en wederkerigheid bevordert;
 - ✓ ondersteunend leiderschap en beleidsvoerend vermogen te verhogen.

4.4 Aanbod gewoon en buitengewoon onderwijs

In de pioniersscholen kan de samenwerking tussen gewoon en buitengewoon onderwijs op 3 manieren ingevuld worden:

- een aanbod buitengewoon onderwijs in een school voor gewoon onderwijs voorzien;
- een aanbod gewoon onderwijs in een school voor buitengewoon onderwijs voorzien;

- een onderwijscontext realiseren waarin leerlingen met en zonder specifieke onderwijsbehoeften samen leren met het oog op maximale leerwinst voor alle leerlingen.

NOOZO waardeert dat het ontwerpbesluit spreekt over een onderwijscontext realiseren waarin leerlingen met en zonder specifieke onderwijsbehoeften **samen leren** met het oog op maximale leerwinst voor alle leerlingen. Maar wanneer 'samen leren' ingevuld blijft worden als een aanbod buitengewoon in een gewone school (of omgekeerd), dan blijven de 2 systemen naast elkaar bestaan. Dat is geen echte inclusie.

De regelluwte maakt het mogelijk dat in pioniersscholen afgeweken kan worden van de regels voor het oprichten van **vestigingsplaatsen** in het buitengewoon secundair onderwijs. Zo kan een nieuwe vestigingsplaats (behalve type 5) worden opgericht op de campus van een school voor gewoon secundair onderwijs binnen dezelfde onderwijszone of scholengemeenschap. Dit kan via een eenvoudige melding en zonder aanvraag of goedkeuring. Dat blijft ook mogelijk als die vestigingsplaats niet in dezelfde of aangrenzende gemeente ligt. Op die locatie kan het volledige of een gedeeltelijk aanbod van types, opleidingsvormen en structuuronderdelen van de school voor buitengewoon onderwijs worden georganiseerd. Het omgekeerde kan voor een nieuwe vestigingsplaats van het gewoon secundair onderwijs op de campus van een school voor buitengewoon onderwijs.

Het voorontwerp legt sterk de nadruk op afstemming tussen structuren en inhoud en 'verkennen', zonder garanties dat dit zal leiden tot een fundamentele systeemverandering richting een meer inclusief onderwijs. De idee hierachter is dat pioniersscholen moeten aantonen dat samenwerking in de vorm van campusscholen kan leiden tot meer inclusie. Maar een aanbod gewoon en buitengewoon onderwijs louter samenbrengen binnen één schoolcontext garandeert niet dat er effectief sprake is van inclusie. Als het buitengewoon en gewoon onderwijs ook naast elkaar blijven bestaan als onderscheiden trajecten met eigen lesprogramma's, structuren en verwachtingen spreken we over

integratie in plaats van over **echte inclusie**. Fysieke nabijheid alleen volstaat niet om inclusie te realiseren.

Het doel moet blijven dat leerlingen met en zonder specifieke onderwijsbehoeften het merendeel van de tijd samen les kunnen volgen. NOOZO gelooft in het belang van gezamenlijke lestijd, samen leren en interactie tussen leerlingen met en zonder specifieke onderwijsbehoeften. Daarom zouden pioniersscholen overschrijdend over types en opleidingsvormen heen moeten kunnen werken. Er moet **een basiskader** gecreëerd worden om dit vorm te geven.

GRIP vzw publiceerde recent **een praktijkonderzoek naar campusscholen** en waarschuwt dat campusscholen onbedoeld nieuwe vormen van segregatie kunnen creëren.^x Het bestaande duale onderwijssysteem met aparte regelgeving, financiering en ondersteuning, maakt dat campusscholen vaak naast elkaar blijven werken in plaats van echt samen te smelten.

Een focus op **campusmodellen** houdt het risico in dat inclusie wordt gereduceerd tot een organisatorische ingreep, in plaats van in te zetten op gedeelde pedagogische visie, gemengde klaspraktijken en structurele ondersteuning. Inclusie veronderstelt net een fundamentele systeemverandering, een evolutie richting één inclusief onderwijssysteem.

We vinden het bijzonder jammer dat enkel het model van een campusschool naar voren wordt geschoven. De samenwerking tussen gewoon en buitengewoon onderwijs op één campus kan hoogstens een **tussenstap** vormen bij de stapsgewijze uitwerking van inclusief onderwijs, maar mag niet dienen als vervanging van één inclusief systeem.

De Commissie Inclusief Onderwijs schoof **een bredere waaier aan mogelijkheden** naar voren om pioniersscholen op te starten. Daarin werd bijvoorbeeld ook de optie vermeld dat een gewone school samen met een leersteuncentrum een pioniersschool kan vormen, zonder dat daar noodzakelijk een school voor

buitengewoon onderwijs bij betrokken is. Verder stelde de Commissie dat pioniersscholen alle instrumenten en middelen moeten krijgen om actief inclusief onderwijs te realiseren voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften in scholen voor iedereen. Het doel van deze projecten zou niet alleen een nieuwe manier van samenwerken en organiseren mogen zijn.

Het moet mogelijk worden dat pioniersscholen al kunnen **functioneren in lijn met het einddoel**: één inclusief onderwijssysteem. Vanuit die visie zouden pioniersscholen dus moeten kunnen handelen **alsof de systeemtransformatie al gerealiseerd is**.

Pioniersscholen die als campusschool model staan voor de toekomstige scholen voor iedereen, roepen ook vragen op naar de keuzevrijheid van ouders en leerlingen.

Vermits pioniersscholen zowel een gewoon als een buitengewoon aanbod zullen aanbieden, moet de keuzevrijheid van ouders en leerlingen gewaarborgd blijven.

Aanbevelingen

- ✓ Beperk pioniersscholen niet tot één model van campusscholen en maak ruimte voor diverse samenwerkingsvormen.
- ✓ Laat scholen toe om met een leersteuncentrum en zonder een school voor buitengewoon onderwijs samen een pioniersschool te vormen.
- ✓ Garandeer dat campusscholen effectief leiden tot gedeelde leertrajecten en beperk inclusie niet tot louter fysieke nabijheid. Organiseer maximale gezamenlijke lestijd zodat leerlingen met en zonder specifieke onderwijsbehoeften het merendeel van de tijd samen leren.
- ✓ Waarborg de keuzevrijheid van leerlingen en hun ouders binnen pioniersscholen. Garandeer daarbij het recht op inclusief onderwijs.

4.5 Samenwerking met Welzijn en Werk

NOOZO is positief over het vooruitzicht dat samenwerking tussen onderwijs en welzijn ook vorm krijgt in het multidisciplinaire schoolteam. Die **samenwerking tussen onderwijs en welzijn** moet in pioniersscholen expliciet worden uitgebouwd tot een structureel en gelijkwaardig partnerschap, verankerd in het multidisciplinaire schoolteam. Vertrek daarbij vanuit een geïntegreerde benadering waarin onderwijs, zorg en ondersteuning niet naast elkaar bestaan, maar elkaar versterken in functie van de participatie en ontwikkeling van elke leerling. Ook leerlingen met ernstige meervoudige beperkingen (EMB) moeten volwaardig worden meegenomen in pioniersscholen. Structurele samenwerking tussen de beleidsdomeinen Onderwijs en Welzijn is daarbij onmisbaar.

We vragen dat leerlingen en hun ouders het recht behouden om samen te werken met **eigen therapeuten**, ongeacht de samenstelling van het multidisciplinaire schoolteam. Vermijd dat ouders financieel benadeeld worden als zij beroep doen op eigen therapeuten. Daarvoor moet een versoepeling van regelgeving uitgewerkt worden die complementariteit tussen schoolinterne en externe ondersteuning mogelijk maakt, ongeacht de inschrijving in een gewone of buitengewone school. We behandelen dit verder in hoofdstuk 6 Afwijkingen van de regelgeving.

Daarnaast moeten duidelijke richtlijnen komen rond de inzet van **persoonlijke assistenten** in de klas- en schoolcontext. Al te vaak horen we signalen van ouders dat er in de praktijk nog te vaak discussies ontstaan over de aanwezigheid en rol van persoonlijke assistenten tijdens schooluren. Binnen pioniersscholen moet persoonlijke assistentie erkend worden als een essentieel instrument om participatie en inclusie te realiseren.

Aanbevelingen

- ✓ Behoud het recht van leerlingen en ouders om met eigen therapeuten te werken.

- ✓ Vermijd dat ouders financieel benadeeld worden als zij beroep doen op eigen therapeuten.
- ✓ Maak duidelijke richtlijnen rond de inzet van persoonlijke assistenten in de klas- en schoolcontext. Erken daarbij persoonlijke assistentie als een essentieel instrument om participatie en inclusie te realiseren.

5 Opzet en organisatie

Het ontwerpbesluit maakt het mogelijk om een pioniersschool binnen of over netten heen te organiseren. Het project mag vertrekken vanuit een bestaande scholengemeenschap of scholengroep, of als nieuw samenwerkingsverband. NOOZO waardeert de mogelijkheid om pioniersscholen op te zetten **binnen of over netten heen**.

De mogelijke vormen van samenwerking tussen scholen voor gewoon en buitengewoon onderwijs bieden **zeer ruime interpretatiemogelijkheden** wat betreft de samenstelling. Zo laat dit ontwerpbesluit expliciet toe dat een pioniersschool bijvoorbeeld bestaat uit vier scholen buitengewoon onderwijs en slechts één school gewoon onderwijs. Het lijkt ons essentieel dat deze projecten niet alleen organisatorisch gemengd zijn, maar ook inhoudelijk en maatschappelijk representatief. Inclusief onderwijs betekent per definitie dat leerlingen met en zonder specifieke onderwijsbehoeften samen leren. De leerlingenpopulatie op school is een weerspiegeling van de samenleving. Een samenwerkingsverband waardoor de leerlingenpopulatie voornamelijk bestaat uit leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en ondersteuningsnoden, staat haaks op deze ambitie.

Aanbevelingen

- ✓ Garandeer een evenwichtige verhouding tussen gewoon en buitengewoon onderwijs, gericht op een leerlingenmix die een weerspiegeling vormt van de samenleving.

- ✓ Zet in op een geografisch gespreide selectie van pioniersscholen.
- ✓ Besteed expliciet aandacht aan een diverse en representatieve leerlingenpopulatie.

5.1 Omvang en tijdspad

Pioniersscholen creëren ruimte om binnen een regelluw kader te experimenteren, nieuwe praktijken uit te testen en gaandeweg zicht te krijgen op wat scholen daadwerkelijk nodig hebben om inclusief onderwijs vorm te geven. Dergelijke initiatieven leveren waardevolle inzichten op in zowel de randvoorwaarden als de drempels voor implementatie, en kunnen zo richting geven aan beleid en regelgevend kader dat later op grotere schaal wordt uitgerold.

NOOZO vindt het positief dat **het aantal** van twintig pioniersscholen **meer dan verdubbeld is** naar een maximum van vijftig pioniersscholen.

We maken ons zorgen dat de oproep voor pioniersscholen pas in maart gelanceerd is. We vrezen dat er zo **onvoldoende tijd** is voor overleg om partnerschappen aan te gaan tussen scholen voor gewoon en buitengewoon onderwijs, leersteuncentra, CLB's, welzijnsorganisaties, expertisecentra ... Bovendien is er voldoende tijd nodig om leerlingen en hun ouders te informeren over de werking van de pioniersscholen. Deze korte duur zet bijkomende druk op schoolteams. Vanaf komend schooljaar worden namelijk ook verplicht de nieuwe minimumdoelen geïmplementeerd.

We vragen niet om het proces te vertragen, maar vragen om ruimte te maken om doorheen het proces **bijkomende samenwerkingen** te verkennen met extra externe partners die nodig blijken.

Aanbevelingen

- ✓ Maak ruimte om doorheen het proces samenwerkingen te verkennen met extra externe partners die nodig blijken.

Dubbel olievlekprincipe

Het voorontwerp stelt dat er gewerkt zal worden met een dubbel olievlekprincipe:

- Elk jaar kunnen nieuwe projecten starten (in de eerste 3 jaar van de proeftuin).
- Vanaf het derde jaar begeleiden projecten andere scholen.

De aandacht om een dynamiek naar meer inclusief onderwijs te verspreiden en versterken juichen we toe. We twijfelen of de **schaalgrootte** van het totale project voldoende zal zijn om veranderingsprocessen naar meer inclusief onderwijs als een olievlekprincipe over Vlaanderen uit te spreiden.

In totaal zullen er 50 projecten starten, waarbij telkens maximaal 5 scholen kunnen instappen. Dat betekent dat maximaal 250 scholen in Vlaanderen kunnen deelnemen aan pioniersscholen, op een totaal van 3872 scholen.^{xi} Dat betekent dat in een volgende fase elk project minstens 72 andere scholen via lerend netwerk moet betrekken om alle scholen in Vlaanderen te inspireren richting meer inclusief onderwijs. Dat is veel om echt goede begeleiding te bieden. In andere projecten (lerende netwerken voor cognitief sterk functionerende leerlingen) omvatten lerende netwerken 30 tot 35 scholen. Dat betekent dat er op het einde van het project van de pioniersscholen extra inspanningen geleverd moeten worden om **bijkomende lerende netwerken** op te kunnen zetten.

Beleidsvoerend vermogen

Een experimentele context vertaalt zich niet automatisch naar duurzame of schaalbare oplossingen. Goede praktijken verspreiden zich niet altijd vanzelf via lerende netwerken. Deze praktijken zijn vaak sterk contextgebonden en moeilijk overdraagbaar naar andere scholen met andere leerlingenpopulaties of organisatorische realiteiten.

Scholen hebben een sterk **beleidsvoerend vermogen** nodig om richting een inclusieve schoolcultuur en schoolorganisatie te evolueren. Veranderingen in het onderwijs komen tot stand door een samenspel van factoren die elkaar voortdurend beïnvloeden. Elementen zoals schoolbeleid, -cultuur en -organisatie, motivatie, structuur en evaluatie spelen daarbij een cruciale rol, waarbij schoolleiders vaak een sleutelrol vormen voor het welslagen van deze processen.

Het is essentieel om schoolleiders en schoolbesturen te ondersteunen en te versterken in hun rol als **(veranderings)manager**. Een doordacht schoolbeleid vormt de drijvende kracht achter inclusief onderwijs.

Aanbevelingen

- ✓ Versterk het beleidsvoerend vermogen van scholen. Voorzie gerichte ondersteuning, kaders en instrumenten die scholen helpen om inclusie systematisch en duurzaam te implementeren.
- ✓ Ondersteun schoolleiders en schoolbesturen expliciet in hun rol als veranderingsmanager. Voorzie coaching, intervisie en begeleiding op maat, zodat zij complexe veranderingsprocessen effectief kunnen aansturen.

6 Afwijkingen van de regelgeving

6.1 Organisatie en samenwerking

NOOZO stelt zich vragen bij **de beperkte duurtijd** van drie tot vijf jaar en de tijdelijkheid van de projecten. Leerlingen die in een pioniersschool starten, zouden de garantie moeten krijgen om hun volledige schoolloopbaan in hetzelfde systeem af te ronden. Het kan nooit de bedoeling zijn dat leerlingen na drie schooljaren plots weer in een totaal ander systeem terechtkomen.

Aanbevelingen

- ✓ Bied voldoende continuïteit aan leerlingen die in het nieuwe systeem zullen starten.
- ✓ Garandeer dat leerlingen hun volledige schoolloopbaan binnen hetzelfde systeem kunnen afronden en vermijd plotse systeemwissels.

Gezamenlijke lesbijwoning

Leerlingen die ingeschreven zijn in buitengewoon onderwijs zullen in een pioniersschool voltijds les kunnen volgen in een andere school of vestigingsplaats. Daarmee verdwijnt de huidige beperking tot halftijds les volgen in het gewoon onderwijs. Deze flexibiliteit is positief en noodzakelijk om samen leren mogelijk te maken. De afwijkingen rond deeltijdse en voltijdse lesbijwoning moeten daarom **gewaarborgd blijven** na de officiële afloop van het project.

Tegelijk blijven leerlingen gebonden aan het lesprogramma en de leerplannen van de school waar ze administratief zijn ingeschreven. Dat betekent dat ze inhoudelijk binnen hun oorspronkelijke onderwijsvorm blijven, ook wanneer ze fysiek in een andere school les volgen. Hierdoor blijft de regelluwte (met tijdelijke afwijking van bestaande regels) beperkt. Er is wel flexibiliteit in organisatie (waar leerlingen les volgen), maar onvoldoende ruimte om te experimenteren met flexibiliteit op vlak van onderwijsvorm en lesprogramma (wat leerlingen leren). De beperkte regelluwte op dit vlak bemoeilijkt de overgang naar één inclusief onderwijssysteem, waarbij alle leerlingen binnen een gedeeld curriculum kunnen leren.

Aanbevelingen

- ✓ Waarborg de continuïteit van afwijkingen (regelluwte) die noodzakelijk zijn voor inclusieve en flexibele lesorganisatie.

Geïntegreerde klassenraad

Personeelsleden van de scholen voor gewoon onderwijs en de scholen voor buitengewoon onderwijs krijgen **stemrecht** in een geïntegreerde klassenraad. Zij beslissen mee over toelating, vorming, evaluatie en studiebekrachtiging van leerlingen. Een geïntegreerde klassenraad biedt kansen om een **gezamenlijke verantwoordelijkheid** op te nemen binnen pioniersscholen. Het kan ook leiden tot een meer inclusieve aanpak van leerlingenbegeleiding.

Tegelijk brengt dit model risico's met zich mee. Wanneer meerdere partners betrokken zijn, kan onduidelijkheid ontstaan over rollen en verantwoordelijkheden. Voor leerlingen en hun ouders moet het helder blijven wie beslist over hun traject, wie toegang heeft tot leerlingengegevens, wie een toelatingsklassenraad voorziet ...

NOOZO stelt zich ook vragen bij het behoud van de **inschrijving onder ontbindende voorwaarden**. Dat is een inschrijving die kan worden stopgezet wanneer de school merkt dat ze niet voldoende aanpassingen kan maken. We vrezen dat binnen pioniersscholen type 2-leerlingen nog moeilijker een inschrijving in een gewone school zullen bekomen. Wanneer een school ook een buitengewoon aanbod organiseert, kan de toelatingsklassenraad sneller oordelen dat de inschrijving passender is binnen de buitengewone school, dan een individueel aangepast curriculum (IAC) in het gewoon onderwijs. Daardoor dreigt de keuze voor inclusief onderwijs onder druk te komen staan en kan de doorstroom naar meer gescheiden trajecten toenemen. Een afschaffen van inschrijvingen onder ontbindende voorwaarden in de pioniersscholen kan dit risico beperken. Bovendien zou hierdoor ook de nood aan een toelatingsklassenraad wegvallen.

Aanbevelingen

- ✓ Zorg dat leerlingen en hun ouders altijd weten wie over hun traject beslist, wie toegang krijgt tot gegevens over leerlingen, wie een toelatingsklassenraad voorziet, ...

Gegevensdeling

Het ontwerpbesluit laat toe om gegevens over de onderwijsloopbaan en de inhoud van het GC-, IAC- of OV4-verslag tussen externe partners (zoals andere scholen binnen het project, CLB's en leersteuncentra) uit te wisselen in het kader van intensieve samenwerking.

Leerlingen en ouders hebben hierin bepaalde rechten:

- **Recht op verzet:** Leerlingen en ouders kunnen zich in principe verzetten tegen de uitwisseling van persoonsgegevens tussen de verschillende instellingen binnen het project.
- **Uitzondering:** Dit recht op verzet geldt niet voor de inhoud van het GC-verslag, IAC-verslag of OV4-verslag. Deze essentiële informatie mag door de partners gedeeld worden om de begeleiding en het onderwijs van de leerling te garanderen.

NOOZO begrijpt de complexiteit bij intensieve samenwerking tussen verschillende partners binnen een pioniersschool. De voorgestelde afwijking voor gegevensdeling binnen pioniersscholen biedt duidelijke voordelen voor de continuïteit en kwaliteit van de leerlingbegeleiding, maar roept tegelijk **belangrijke vragen** op naar:

- verantwoordelijkheid voor gegevensbeheer,
- beroepsgeheim,
- principes van geïnformeerde toestemming,
- transparantie.

Daartegenover benadrukt NOOZO dat het beleid sterker moet inzetten op **een expliciete informatieplicht** ten aanzien van leerlingen en hun ouders. Leerlingen en hun ouders kunnen zich pas verzetten tegen gegevensdeling als zij vooraf duidelijk en volledig over geïnformeerd zijn over de procedure. Scholen hebben de verantwoordelijkheid om relevante informatie over gegevensdeling en begeleiding toegankelijk en begrijpelijk te maken voor leerlingen en hun ouders.

Er moet **helderheid** zijn over de regie over het dossier, over wie de verslagen kan raadplegen en over het recht om vergeten te worden.

Ten slotte merken we op dat er nog steeds sprake is van het delen van de inhoud van het GC-verslag. We vinden het vreemd dat hier het GC-verslag vermeld wordt, aangezien het GC-verslag binnen pioniersscholen niet langer als voorwaarde wordt beschouwd voor toegang tot ondersteuning.

Aanbevelingen

- ✓ Informeer leerlingen en hun ouders over praktijken van gegevensdeling, wie welke informatie heeft en hun recht op verzet.
- ✓ Gebruik niet langer de GC-verslagen. Zo kunnen er nieuwe manieren van samenwerking en informatie-uitwisseling rond ondersteuning ontstaan, los van medische verslagen.

6.2 Leerlingenbegeleiding en leersteun

NOOZO vindt het positief dat leerondersteuners flexibel en breed kunnen ingezet worden in een multidisciplinair team. Daar is wel een risico aan verbonden. Middelen die oorspronkelijk bedoeld zijn voor leerlingen met de grootste ondersteuningsnoden kunnen verdund worden over een bredere groep leerlingen zonder formeel verslag. Dit kan leiden tot een vermindering van de intensiteit en kwaliteit van de ondersteuning voor de meest kwetsbare leerlingen. Het rapport Erkenningsonderzoeken naar leersteuncentra 2023-2024 toonde aan dat de ondersteuningsvraag van scholen bij leerondersteuners naar brede basis- en verhoogde zorg nu al sterk is gestegen. Dit gebeurt ten koste van ondersteuning voor redelijke aanpassingen in de fase van uitbreiding van zorg.^{xii}

NOOZO benadrukt dat alle leerlingen moeten rekenen op **het recht op gepaste ondersteuning en redelijke aanpassingen**, en niet afhankelijk mogen worden van interne prioritering binnen

multidisciplinaire teams. NOOZO vraagt daarom om via een basispakket voldoende garanties in te bouwen dat leerlingen kunnen rekenen op gepaste ondersteuning.

We stellen ons vragen bij de wijze waarop de mate van ondersteuning en omkadering vanuit leersteun zal worden **berekend** als deze georganiseerd wordt via multidisciplinaire teams voor een brede doelgroep van leerlingen. Het is onduidelijk hoe de puntentoekenning per leerling zal verlopen voor leerlingen met een GC-, OV4- of IAC-verslag, als tegelijk ook ondersteuning wordt voorzien voor leerlingen zonder dergelijk verslag en voor leerlingen ingeschreven in het buitengewoon onderwijs.

Aanbevelingen

- ✓ Verduidelijk de criteria en berekeningswijze voor de toekenning van leersteun en omkadering per leerling binnen multidisciplinaire teams.
- ✓ Garandeer dat elke leerling recht heeft op gepaste ondersteuning en redelijke aanpassingen. Dit moet losstaan van interne prioritering binnen schoolteams.

6.3 Speciale onderwijsleermiddelen

Het ontwerpbesluit voorziet dat leerlingen die ingeschreven zijn in een school voor buitengewoon onderwijs die als pioniersschool werkt, les kunnen volgen op een andere locatie dan hun eigen school. In dat geval kunnen zij **speciale onderwijsleermiddelen** ter beschikking krijgen als die de vorm aannemen van tolken Vlaamse Gebarentaal of een andere gebarentaal of schrijftolken.

Het is opvallend dat er binnen het huidige kader zo **weinig experimenteerruimte** wordt voorzien voor speciale onderwijsleermiddelen. Net die ruimte is essentieel om innovatieve oplossingen te testen. Zo ontbreken andere essentiële hulpmiddelen volledig in de vermelding, zoals aangepaste schoolbanken, tilliften, specifieke ondersteuningsruimtes of leermiddelen voor slechtziende leerlingen.

Daarom is het noodzakelijk om niet alleen meer experimenteerruimte te creëren, maar ook om **structurele financiering** te voorzien zodat scholen effectief met aangepaste leermiddelen aan de slag kunnen. Huidige knelpunten, zoals het tekort aan tolkuren, moeten vermeden worden.

Aanbevelingen

- ✓ Creëer meer experimenteerruimte voor speciale onderwijsleermiddelen binnen pioniersscholen.
- ✓ Voorzie structurele financiering voor speciale onderwijsleermiddelen.

6.4 Programmatie en rationalisatie

Het ontwerpbesluit bepaalt dat in bepaalde scholen voor buitengewoon secundair onderwijs bepaalde structuuronderdelen **vrij programmeerbaar** zijn. Daarvoor moeten ze voldoen aan de volgende voorwaarden:

- De school biedt in opleidingsvorm 3 een aanbod type 9 aan.
- De structuuronderdelen zijn van hetzelfde studiedomein van de richtingen die de school al aanbiedt.
- De structuuronderdelen worden ingericht in een gewone school, waarmee samengewerkt wordt.

Een soortgelijke afwijking geldt voor scholen met een aanbod type 9 in opleidingsvorm 4. Daar zijn structuuronderdelen vrij programmeerbaar, als voldaan wordt aan de volgende voorwaarden:

- De structuuronderdelen zijn ook vrij programmeerbaar in het gewoon onderwijs.
- De structuuronderdelen worden ingericht in een gewone school, waarmee samengewerkt wordt.

Voor scholen die geen type 9 in opleidingsvorm 3 of 4 aanbieden, bestond er al een minder strikte aanvraagprocedure. Bij opleidingsvormen 1 en 2 gaat het om de oprichting van een

nieuwe opleidingsvorm in plaats van om de oprichting van een nieuw structuuronderdeel.

Het ontwerpbesluit bepaalt dat een vrije programmatie gemeld moet worden **op uiterlijk 1 april** voorafgaand aan de oprichting. Dat maakt het onmogelijk voor scholen om in het schooljaar 2026-2027 al van deze afwijking gebruik te maken.

6.5 Certificering

Het ontwerpbesluit werkt ook een regeling uit over studiebekrachtiging of behalen van diploma's. Leerlingen met een IAC-verslag in het buitengewoon onderwijs die les volgen in het gewoon onderwijs kunnen een studiebekrachtiging van het gewoon onderwijs behalen. Dit kan enkel op voorwaarde dat zij gelijkwaardige doelen bereiken. NOOZO vindt het vreemd dat hier een onderscheid blijft gemaakt worden in de benadering van **leerlingen met eenzelfde IAC-verslag**, louter op basis van hun administratieve inschrijving in het gewoon of buitengewoon onderwijs.

Dit onderscheid is moeilijk te verantwoorden, aangezien het in beide gevallen gaat om leerlingen met eenzelfde onderwijskundig profiel en een individueel aangepast curriculum (IAC). Enerzijds worden er **andere voorwaarden** gesteld aan de inschrijving, zoals inschrijving onder ontbindende voorwaarden in het gewoon onderwijs. Geldt deze voorwaarde dan ook voor leerlingen die ingeschreven zijn in het buitengewoon onderwijs, maar een IAC-traject volgen in het gewoon onderwijs? Leerlingen met hetzelfde profiel in dezelfde pioniersschool zullen een verschillend inschrijvingsrecht kennen. We zien een risico dat de keuze voor een inschrijving in een van de samenwerkende scholen niet in het voordeel van de leerling gebeurt, maar in functie van middelen. Anderzijds worden gedeelde minimumdoelen in het buitengewoon basisonderwijs niet op eenzelfde manier **erkend en gecertificeerd**. In dezelfde logica zou een leerling in het buitengewoon onderwijs voor dezelfde gedeelde leerdoelen ook een studiebekrachtiging moet kunnen behalen, als het ware zoals

deze leerling les zou volgen in het gewoon onderwijs. Deze doelen behalen zou centraal moeten staan, niet de onderwijssetting waarin ze gerealiseerd worden.

We bevelen daarom aan om deze bepaling beter te kaderen binnen een ruimer traject naar een meer uniforme benadering van evaluatie en certificering binnen inclusief onderwijs.

Om de overstap naar inclusief werk en/of inclusief hoger onderwijs te garanderen vindt NOOZO het belangrijk dat er ook meer werk gemaakt wordt van **bekwaamheidsbewijzen voor verworven competenties** (EVC) in het inclusief onderwijs. Op Europees niveau wordt bovendien benadrukt dat een ruimere erkenning van eerdere leerervaringen en flexibele trajecten sleutelvoorwaarden zijn om de toegankelijkheid en inclusiviteit van het hoger onderwijs te versterken.^{xiii} Op deze manier worden de behaalde doelen bijgehouden en kunnen de leerlingen via een langer schoolloopbaantraject alsnog een gelijkwaardige certificering krijgen.

Daarnaast moet het verschil in regelingen met betrekking tot kwalificering, attestering en diploma's tussen het gewoon en buitengewoon onderwijs weggewerkt worden. Dat sommige leerlingen door deze afwijking in aanmerking komen voor de **reguliere studiebekräftiging** is een waardevolle eerste stap, maar kan niet het eindpunt zijn.

De focus mag niet enkel liggen op leerlingen in buitengewoon secundair onderwijs opleidingsvorm 3 en 4 die meegenomen kunnen worden in de bestaande finaliteiten van het gewoon onderwijs. Ook leerlingen uit de opleidingsvormen 1 en 2 die vandaag over bijna geen formele kwalificaties beschikken, moeten mogelijkheden krijgen op deelcertificering. Dat betekent dat er een erkenning gebeurt van de functionele en individuele leerwinst (bv. communicatie, digitale vaardigheden, arbeidsattitudes). Wanneer informele en non-formele leerervaringen systematisch ondergewaardeerd blijven, dan houdt ons onderwijssysteem bestaande ongelijkheden mee in stand. Dat kunnen we tegengaan

door in te zetten op aangepaste evaluatievormen, op een portfolio gebaseerde attestering of erkenning van verworven competenties (EVC). Het is een taak voor pioniersscholen om hiermee te **experimenteren**.

Pioniersscholen moeten ook de ruimte krijgen om **flexibel** om te gaan met eindtermen, evaluatievormen en studiebekrachtiging, zodat alle leerlingen met een IAC-traject erkende kwalificaties of deelcertificaten kunnen behalen.

Deelname aan een pioniersschool mag **geen negatieve impact** hebben op studiebekrachtiging of kwalificaties van leerlingen.

Aanbeveling

- ✓ Geef leerlingen in een pioniersschool hetzelfde inschrijvingsrecht en dezelfde mogelijkheden om een diploma te halen (studiebekrachtiging). Dit moet losstaan van hun administratieve inschrijving in het gewoon of buitengewoon onderwijs.
- ✓ Laat pioniersscholen experimenteren met aangepaste evaluatievormen, zoals portfolio's en erkenning van verworven competenties (EVC).
- ✓ Geef pioniersscholen de ruimte om flexibel om te gaan met eindtermen, evaluatievormen en studiebekrachtiging, zodat alle leerlingen met een IAC-traject erkende kwalificaties of deelcertificaten kunnen behalen.

6.6 Voorzie regelluwte voor buitenschoolse therapie

Soms hebben leerlingen nood aan extra hulp die de school of het centrum voor leerlingenbegeleiding (CLB) niet bieden. De plaats waar de leerling in een pioniersschool is ingeschreven, in het gewoon of in het buitengewoon onderwijs, heeft mogelijks gevolgen voor **buitenschoolse therapie**. Zo kunnen leerlingen afhankelijk van hun inschrijvingsstatus op eenzelfde campusschool verschillende rechten hebben op buitenschoolse therapie.

Zo komen leerlingen in buitengewoon onderwijs of leerlingen die opgevolgd worden in een Centrum voor Ambulante Revalidatie (CAR) vaak **niet in aanmerking** voor terugbetaling via het RIZIV, zelfs als extra therapie nodig is. Dat leidt tot extra kosten voor ouders of de zoektocht naar aanvullende verzekeringen.

Daarom is er ook **versoepeling** nodig van het wetgevend kader met betrekking tot het volgen van buitenschoolse therapie zodat deze vorm van extra ondersteuning, indien nodig, meer en flexibeler kan ingezet worden.

Ook de revalidatie tijdens de lestijden is anders geregeld in het buitengewoon en gewoon onderwijs. De inzet van therapie tijdens lestijden in het gewoon onderwijs is duidelijk vastgelegd. Leerlingen in gewoon onderwijs met specifieke onderwijsbehoeften kunnen revalideren tijdens de lestijden:^{xiv}

- tot 150 minuten per week, mits een handelingsgericht advies van het CLB;
- tussen 150 en maximaal 200 minuten per week, enkel voor leerplichtige kleuters mits een gunstig advies en een motivatie van het CLB;
- tot 250 minuten voor alle leerlingen met een IAC, mits advies van het CLB. Dit geldt ook voor leerlingen binnen het buitengewoon onderwijs.

Er zijn ook voorbeelden van leerlingen binnen bepaalde types buitengewoon onderwijs die niet kunnen ingaan op buitenschoolse therapie via een revalidatiedossier (bv. via een CAR) omdat dan het recht op binnenschoolse ondersteuning wegvalt. En bij de keuze voor paramedische ondersteuning vanuit een andere financiële bron (RIZIV) tijdens de schooluren, vervalt de garantie op ondersteuning binnen de school vanuit het eigen paramedisch kader.

In het buitengewoon onderwijs bestaat er een effect op de berekening van de **paramedische omkadering**. Dat is de omkadering naast de lestijden en -uren voor het onderwijzend

personeel. Bepaalde therapieën tellen niet voor de berekening van het paramedisch kader.^{xv} Het gaat om leerlingen die therapie ontvangen

- binnen de negen disciplines die binnen het onderwijs mogelijk zijn (ergotherapeut, kinderverzorger, kinesitherapeut, logopedist, verpleger, arts, orthopedagoog, psycholoog en maatschappelijk werker),
- van therapeuten die niet betaald worden door Onderwijs of Welzijn.

De overheid waakt er op die manier over dat ze geen dubbele subsidiëring geeft. De Nationale Hoge Raad Personen met een Handicap (NHRPH) heeft recent deze problematiek in het kader van monodisciplinaire logopedie aangekaart.^{xvi}

Aanbevelingen

- ✓ Garandeer gelijke toegang tot buitenschoolse therapie, ongeacht de inschrijvingsstatus van de leerling in het gewoon of buitengewoon onderwijs.
- ✓ Organiseer structureel bovenschools overleg tussen multidisciplinaire teams om goede praktijken en expertise te delen.
- ✓ Stem interfederaal af om terugbetalingsregels binnen het RIZIV aan te pakken, zodat alle leerlingen met een reële zorgnood recht hebben op financiële ondersteuning voor noodzakelijke therapieën.
- ✓ Veranker het recht op gecombineerde binnen- en buitenschoolse ondersteuning, zodat leerlingen niet langer moeten kiezen tussen therapie tijdens de schooluren en ondersteuning binnen de school vanuit het eigen paramedisch kader.
- ✓ Zorg voor uniforme regels rond revalidatie tijdens de lessen. Hanteer daarbij dezelfde maximale mogelijkheden en procedures voor leerlingen in het gewoon en buitengewoon onderwijs.

- ✓ Stimuleer geïntegreerde zorgnetwerken tussen onderwijs, CLB, welzijn en externe therapie, zodat trajecten coherent, transparant en leerlinggericht worden georganiseerd.

7 Begeleiding en opvolging

In het ontwerpbesluit lezen we het volgende:

- Leersteuncentra zullen samen met pedagogische begeleidingsdiensten een tijdelijk consortium vormen dat pioniersscholen begeleidt bij het realiseren van hun projectdoelen op basis van een evidence-informed aanpak.
- Dit consortium omvat experts uit het hoger onderwijs, die begeleiding bieden rond didactiek, gedrag en een kennisrijk curriculum.
- De experts zorgen voor uitwisseling en expertisedeling tussen de projecten.
- Het consortium ondersteunt veranderingsprocessen en lerende netwerken richting inclusiever onderwijs.

NOOZO vindt een evidence-informed aanpak erg waardevol. Maar als het kader en begeleiding voornamelijk focust op didactiek, gedrag en een kennisrijk curriculum, kan dit ook erg beperkend werken. Zo een benadering dreigt het onderwijs te reduceren tot wat meetbaar is, terwijl inclusie ook gaat over **welbevinden, participatie en het gevoel van erbij horen**. Deze dimensies zijn moeilijker te meten, maar daarom niet minder essentieel.

Verder kan dit ook leiden tot onderwaardering van **ervaringskennis**, met name die van leerlingen en hun ouders. Hun inzichten over drempels en ondersteuningsnoden zijn minder vaak vervat in wetenschappelijke studies, maar zijn wel onmisbaar voor inclusieve praktijken.

Een succesvol inclusief traject veronderstelt **een sterke en structurele betrokkenheid** van leerlingen en hun ouders. Zij beschikken over unieke kennis die essentieel is om beleid en

praktijk af te stemmen op reële noden. Deze ervaringskennis biedt inzicht in mogelijke drempels, kansen en werkzame praktijken. Het is daarom noodzakelijk om deze kennis expliciet te erkennen als volwaardige expertise. Opvolging moet voldoende gevoed worden met de stem van leerlingen en ouders.

Ten slotte moet er ook voldoende aandacht gaan naar begeleiding bij de realisatie van **een inclusieve schoolcultuur, samenwerking en leiderschap**.

Aanbevelingen

- ✓ Hanteer binnen het tijdelijk consortium een brede invulling van evidence-informed werken. Beperk het kader niet tot didactiek, gedrag en een kennisrijk curriculum, maar integreer ook indicatoren rond welbevinden, participatie en het gevoel van erbij horen.
- ✓ Erken ervaringskennis als volwaardige expertise. Waardeer systematisch de inzichten van leerlingen en ouders over drempels, ondersteuningsnoden en werkzame praktijken. Zorg ervoor dat hun stem een vast onderdeel vormt van begeleiding, opvolging en evaluatie.
- ✓ Voorzie gerichte begeleiding voor scholen rond het creëren van inclusieve schoolcultuur en inclusief leiderschap als hefboom voor een schoolbrede en systeemgerichte verandering.

8 Evaluatie

In 2028-2029 zal **een expertenpanel** de projecten evalueren. Dit gebeurt door vertegenwoordigers van het departement Onderwijs en Vorming, de onderwijsinspectie en drie externe experts. De pioniersscholen die in het schooljaar 2028-2029 starten, worden in de evaluatie opgenomen voor zover beschikbare gegevens dat toelaten.

Het expertenpanel zal op basis van een onderzoek de pioniersscholen **evalueren** om kansen en knelpunten te

identificeren. Daarnaast zullen ze aanbevelingen formuleren over hoe alle scholen kunnen evolueren naar scholen voor iedereen.

NOOZO stelt vast er geen indicatoren werden vastgelegd voor onderzoek en evaluatie.

Zo vinden we bijvoorbeeld dat evaluatie verder moet reiken dan een analyse van organisatie en samenwerking, klasmanagement en onderwijskwaliteit. Ze moet ook expliciet nagaan of **het recht op inclusie, de participatie en de ondersteuning** van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en ondersteuningsnaden daadwerkelijk gerealiseerd worden.

Wij vragen om tijdens de evaluatie expliciet in kaart te brengen of de **keuzevrijheid van leerlingen en ouders** binnen een pioniersschool gegarandeerd blijft. Daarnaast vinden we het belangrijk om na te gaan of de pioniersscholen een **weerspiegeling van de maatschappij** zijn.

Op dit moment lopen al **pilootprojecten** voor een inclusieve aanpak in gewoon onderwijs (bijvoorbeeld Onwijs Onderwijs). De kennis en expertise vanuit deze pilootprojecten moet meegenomen worden in het onderzoek en de evaluatie van de pioniersscholen.

In het expertenpanel is ook **de stem van leerlingen en ouders** onmisbaar. Bij de evaluatie moet meegenomen worden wat de impact is van deze experimenten op leerlingen en ouders, zoals:

- de mate van betrokkenheid en inspraak van ouders en leerlingen in multidisciplinair overleg;
- ervaren drempels en kansen bij afwijkingen op regelgeving;
- de kwaliteit en toereikendheid van ondersteuning op (individueel) leerlingenniveau;
- de impact op certificering en studieloopbanen;
- de toegang tot en het recht op leerlingenvervoer.

Aanbevelingen

- ✓ Beperk evaluatie niet tot organisatie, samenwerking en onderwijskwaliteit. Meet expliciet of leerlingen toegang hebben tot inclusie, participatie en passende ondersteuning.
- ✓ Breng expliciet in kaart of de keuzevrijheid van leerlingen en ouders binnen pioniersscholen behouden blijft en niet onbedoeld wordt ingeperkt door organisatorische of pedagogische keuzes.
- ✓ Neem systematisch de inzichten en resultaten mee uit lopende pilootprojecten (zoals Onwijs Onderwijs) en benut deze om de evaluatie van pioniersscholen te verdiepen en te valideren.
- ✓ Neem de stem van leerlingen en hun ouders mee in het expertenpanel. Zorg voor volwaardige vertegenwoordiging en erken hun ervaringskennis als essentieel onderdeel van de evaluatie.

9 Eindnoten

ⁱ Matthias Diependaele en Zuhail Demir, "Voorontwerp van besluit van de Vlaamse Regering over tijdelijke projecten met pioniersscholen in het kader van de evolutie naar meer kwalitatief en inclusiever onderwijs", *Vlaanderen.be* (Digitaal Vlaanderen, 13 maart 2026), geraadpleegd 9 april 2026, <https://themis.vlaanderen.be/files/f4bf5010-1ef7-11f1-8fa7-4d9e2b7c344e/download?name=VR%202026%201303%20DOC.0229-2%20Pioniersscholen%20-%20BVR%20TER.pdf&content-disposition=inline>.

ⁱⁱ Zuhail Demir, "Nota aan de Vlaamse Regering: Betreft: Voorontwerp van besluit van de Vlaamse Regering over tijdelijke projecten met pioniersscholen in het kader van de evolutie naar meer kwalitatief en inclusiever onderwijs & Principiële goedkeuring", *Vlaanderen.be* (Digitaal Vlaanderen, 13 maart 2026), geraadpleegd 9 april 2026, <https://themis.vlaanderen.be/files/f4c40b00-1ef7-11f1-8fa7->

[4d9e2b7c344e/download?name=VR%202026%201303%20DOC.0229-1%20Pioniersscholen%20-%20nota%20TER.pdf&content-disposition=inline](https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-persons-disabilities).

iii "Convention on the Rights of Persons with Disabilities", OHCHR, 12 december 2006, geraadpleegd 9 april 2026, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-persons-disabilities>.

iv NOOZO - Vlaamse adviesraad handicap, "Scholen voor iedereen: een kans voor inclusief onderwijs die we moeten grijpen: Advies bij de consultatienota over de evolutie naar scholen voor iedereen", 20 maart 2026, geraadpleegd 9 april 2026.

v "Convention on the Rights of Persons with Disabilities".

vi Committee on the Rights of Persons with Disabilities, "General comment No. 4 on Article 24 - the right to inclusive education", OHCHR (The Office of the High Commissioner for Human Rights, 25 november 2016), geraadpleegd 9 april 2026, <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-comment-no-4-article-24-right-inclusive>.

vii Commissie Inclusief Onderwijs, "Evolutie naar scholen voor iedereen: Advies van de onafhankelijke Commissie Inclusief Onderwijs", *onderwijs.vlaanderen.be* (Brussel: Departement Onderwijs en Vorming, 2024), geraadpleegd 9 april 2026, <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/documenten/bestanden/advies-commissie-inclusief-onderwijs.pdf>.

viii "Voordelen van inclusief onderwijs", Kenniscentrum - Potential, geraadpleegd 9 april 2026, <https://kenniscentrumpotential.be/kenniscentrum/detail/voordelen-van-inclusief-onderwijs>.

^{ix} Tony Booth en Mel Ainscow, "Index for inclusion: developing learning and participation in schools", onder redactie van Mark Vaughan (Centre for Studies on Inclusive Education (CSIE), 2002), geraadpleegd 9 april 2026,

<https://www.eenet.org.uk/resources/docs/Index%20English.pdf>.

^x Nina Boddin, "Eén-campusscholen betekenen niet automatisch inclusie", GRIP, 21 januari 2026, geraadpleegd 9 april 2026,

<https://www.gripvzw.be/nl/artikel/793/een-campusscholen-betekenen-niet-automatisch-inclusie>.

^{xi} "Onderwijsinstellingen", Statistiek Vlaanderen, 22 mei 2025, geraadpleegd 9 april 2026, <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/onderwijs-en-vorming/onderwijsinstellingen>.

^{xii} Onderwijsinspectie, "Erkenningsonderzoeken leersteuncentra 2023-2024" (Brussel: Katrien Bonneux, juni 2024), geraadpleegd 9 april 2026,

<https://data-onderwijs.vlaanderen.be/documenten/bestanden/macrorapport-erkenningsonderzoeken-leersteun-2024.pdf>.

^{xiii} European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, "Inclusief en samenhangend hoger onderwijs", European Education Area, 18 juni 2022, geraadpleegd 10 april 2026, <https://education.ec.europa.eu/nl/education-levels/higher-education/inclusive-and-connected-higher-education>.

^{xiv} "Buitenschoolse hulpverlening", Vlaanderen.be, geraadpleegd 9 april 2026, <https://www.vlaanderen.be/onderwijs-en-vorming/ondersteuning-en-begeleiding-voor-leerlingen-cursisten-en-studenten/basis-en-secundair-onderwijs/buitenschoolse-hulpverlening>.

^{xv} Elisabeth Meuleman en Ben Weyts, "Schriftelijke vraag: Buitengewoon basisonderwijs - Ondersteuning type-leerlingen binnen vs. buiten de schooluren", Vlaams Parlement, 18 januari 2022, geraadpleegd 9 april 2026,

<https://www.vlaamsparlement.be/nl/parlementaire-documenten/schriftelijke-vragen/1573551>.

^{xvi} Nationale Hoge Raad voor Personen met een Handicap (NHRPH), “Advies 2025/02: Toegang tot logopedie”, Nationale Hoge Raad Personen met een Handicap, 7 februari 2025, geraadpleegd 9 april 2026, <https://ph.belgium.be/nl/adviezen/advies-2025-02.html>.